



Ashish Kothari

Kényelemfüggőségünk

Veszélyes ránk és a Bolygóra nézve is

Ha elmegyünk egy állomásra, bevásárlóközpontba vagy reptérre, és ott megnézzük, hogy hányan használják a mozgólépcsőt, és hányan mellette a lépcsőt, azt látjuk, hogy a mozgólépcsőzők jóval többen vannak, pedig legtöbbször nyugodtan használhatná a lépcsőt is. Nemrég megkérdeztem



100 egyetemistát egy indiai nagyvárosban, Pune-ban, hogy hányan laknak az egyetem 4 km-es körzetében, és közülük vajon hányan járnak kerékpárral. Válaszaikból kiderült, hogy bár kb. 30-40 diák lakik ebben a körzetben, közülük senki nem jár kerékpárral vagy gyalog, mindannyian autóznak vagy motoroznak.

És vajon hányan e-mailezünk, sms-ezünk vagy kérdezzük kollégáinkat WhasAppon, Viberen vagy Facebookon ahelyett, hogy átmennék a szomszédban vagy pár szobával arrébb található irodájukba?

Kényelmesek vagyunk. A kényelem rabjai. És ez nagyon veszélyes rabság: halálos kimenetelű lehet ránk és a Bolygóra nézve is.

Klasszikus példa a távirányító. A távirányítóval, fotelünk kényelméből ma már nemcsak TV-csatornákat vagy zeneszámokat tudunk váltani, hanem okosotthonunk minden részét is irányíthatjuk – már ha elég jómódúak vagyunk ahhoz, hogy okosotthonunk legyen. Nem kell felállnunk, hogy kinyissuk az ajtót a látogatóknak, hogy főzzünk, vagy hogy megöntözzük a növényeket. És ahogy fejlődik az elektronika és a robotkutatás, munkánk minden egyes eleme automatizálható lesz. [...]

A kényelem manapság életünk és életmódunk minden részét átjárja. Félkész ételeket teszünk a mikróba, kétperces tésztát főzünk a gyerekeknek. Szellemileg is ellustulunk, hiszen a számítógép ellenőrzi, hogy helyesen írunk-e, és a képleteket is számolja helyettünk. A fényképeket photoshopolhatjuk ahelyett, hogy az agyunkat és ösztöneinket használnánk, hogy jó képet készítsünk. Ha zárándoklatra indulunk, például egy himalájai szent helyre, nem akarunk többé a hegyre felgyalogolni (pedig pont ez az erőfeszítés is a megváltáshoz vezető út része kellene, hogy legyen, nem?). Aszfaltos utat követelünk.

De akkor hogyan is van ez? Nem jó, hogy többet tudunk megcsinálni kevesebb erőfeszítéssel?

Így időt takaríthatunk meg, amit egyéb dolgok elvégzésére fordíthatunk. Vagy nem?

A hátrányok

Mielőtt elemeznénk a kényelmi technológiák állítólagos előnyeit, nézzük meg hátrányait. Amikor a kényelmi megoldást választjuk, szinte minden alkalommal elveszítjük a lehetőséget arra, hogy mozogjunk vagy másokkal kapcsolatba lépünk, vagy megkíméljük magunkat és másokat extra környezetszennyezéstől. Amikor gyorsított választunk, kizsákmányoljuk testünket. Vajon mindez nem járul hozzá az elhízás, cukorbetegség, szívbetegségek és stresszhez köthető betegségek városiasodott világunkban történő járványszerű terjedéséhez?

A kényelem ezen kívül rombolja a Földet, és megzavarja a közösségi életet is. A motorizált közlekedés korlátlan használata, a mozgólépcsők, az elektromos és elektronikus kütyük, a vegyszerek és a csomagolás annak érdekében, hogy meghosszabbítsuk az élelmiszerek tárolási idejét – mind-mind szén-dioxid-kibocsátáshoz, szennyezéshez, vegyi szennyeződéshez, és persze az erőforrások kimerüléséhez vezet. Más fajok és emberek (akiknek az otthona a bányák közelében vagy akár az erőforrás lelőhelyek felett van) csak járulékos veszteséget jelentenek a technológiától és kényelemtől megrészegült társadalom számára. Ahogy átveszik az uralmat a gépek, kényelmünk oda is vezet, hogy emberek elveszítik a munkájukat, így egyre több a munkanélküli, és kárba vész a kézzel készített termékekben rejlő kreativitás. Minél inkább virtuális a kommunikációnk, annál kevesebb az igazi, élő emberi kapcsolatunk.

Aztán e problémák kezelése érdekében felszínes megoldásokat találunk ki, amit én rendszerintű kényelemnek nevezek. Az állam és a nagyvállalatok technológiai és piaci megoldásokat találnak ki, abban a hitben ringatva minket, hogy megoldottuk a problémákat. Egy példa erre az, ahogy a fosszilis tüzelőanyag-ipar nagyon okos zöldítő megoldásokat talál ki – például fákat ültet, hogy állítólag semlegesítse a hőerőművek kibocsátásait –, de emellett nagyon keveset tesz annak érdekében, hogy a kibocsátásokat megszüntesse. De a zöld gazdaság támogatói és szószólói is hasonló példát szolgáltatnak, amikor megújuló energiatermelésre vonatkozó, ambiciózus célokat fogalmaznak meg, és közben kikerülik azokat a kényelmetlen kérdéseket, amelyek azt feszegetik, hogy mennyi energiát kellene is egyáltalán fogyasztanunk. A korlátlan mértékű napenergia-termelés is elpusztítaná a Földet, csak egy kicsit

lassabban, mint a fosszilis energiaforrások használata (pl. a szilíciumot, a napelemgyártás kulcsfontosságú alapanyagát is bányászni kell).

És mindez kapcsolódik ahhoz, ahogy a kapitalizmus és az államok által irányított gazdaságok az egyre keményebb munka csapdájába zárják az emberek nagy részét. Míg emberek milliárdjai dolgoznak hosszú órákat (nagyraoszt unalmas munkát végezve) azért, hogy épp csak meg tudjanak élni, a kényelmek csábítása érthetően nagy, ahogy a nők számára is, akiket a patriarchális társadalmi berendezkedés szinte lehetetlen, számtalan feladatot egyszerre megoldani próbáló helyzetbe kényszerít.

Mindezek ellenére írásomnak nem célja, hogy teljesen elítélje a technológiát. Nem célom az sem, hogy megvédjem azt a berendezkedést, amely sok, a társadalom peremére szorított embercsoportot méltatlan, gyakran szinte rabszolgamunkára kényszerít. Gandhi, amikor a gépesített rokkáról kérdezték, azt felelte, nem ellenzi, hogy a robotolást könnyítsék vagy kiváltsák gépekkel, de azt ellenzi, hogy a munkát kiváltsák a gépek. A technológiai innováció jelentősége, hogy növelheti a munka méltóságát, megszüntetheti a kizsákmányolást, illetve az egészségtelen munkakörülményeket, felszabadíthatja a nőket és a társadalom egyéb marginalizált csoportjait. Segíthet azzal is, hogy könnyíti az idősek, a különböző tevékenységekben korlátozottak vagy egyéb szempontokból nehéz helyzetben lévők életét. Fontos itt megjegyezni, hogy a kényelem (*angolul: convenience*) szó a latin *convenire* igéből származik, és eredeti jelentése „összegyűlni” vagy „egyetértetni” (*con: együtt + venire: jönni*). Az elektromos fogkefének azonban elég kevés köze van ehhez.

De hogyan csinálhatnánk jól?

Hogy érzük el akkor, hogy a kényelem a robotolás csökkentéséről és a méltóság növeléséről szóljon, ne pedig egyszerűen a lustaságról? Ez a kérdés a fogyasztói társadalommal kapcsolatban is felmerül. Ezekről közösen gondolkodva jutunk el oda, hogy nemcsak a távirányító használatát kérdőjelezzük meg, hanem azt is, ahogy szédítő ütemben újabb és újabb TV-modellek vagy mobil- és okostelefonok kerülnek forgalomba. Nemcsak arra van szükség, hogy a repülőtereken a mozgólépcső használatát megkérdőjelezzük, hanem arra is, hogy elgondoljunk, miért utazik mindenki egyre többet repülővel. A Nyugat „eldobható társadalma” (amelyet egyre inkább átvesz a Kelet is) a kényelem és a fogyasztás extrém formában történő megvalósulása.

Ezek szerint kell lennie valaminek mélyen bennünk, amire hatnak a hirdetések? Hogyan menthetjük meg magunkat magunktól?

Talán úgy, hogy mélyen önmagunkban valami mást szólítunk meg: a közösségi érzést, a szolidaritást és a felelősséget. A történelem legnagyobb része során a társadalmak önként korlátozták a természeti erőforrások használatát. Az ilyenfajta szabályok kényelmetlenek, hiszen sokkal könnyebb egész évben vadászni és halászni annál, hogy szünetet tartsunk az állatok szaporodási időszaka alatt. De a közösségek tudták, hogy ha nem

tartottak volna szünetet, a vadászott állatok populációja összeomlott volna, és ez hosszabb távon sokkal nagyobb kényelmetlenséget okozott volna, mint a szaporodási időszak alatti szünet. A bölcsesség és az előrelátás legyőzte a rövid távú kényelemre irányuló vágyat. A modern ember számára vajon ezt túl nehéz lenne megtanulni?

Nehéz, minden bizonnyal, de nem lehetetlen. Több európai városban rengeteg ember jár kerékpárral munkába: idősek és fiatalok, elegáns öltönyt vagy kosztümöt viselő üzletemberek és üzletasszonyok. Hasonló gyakorlat kezd (nagyon lassan) terjedni az indiai középosztály tagjai között is. Sok kerékpáros könnyedén tudna motorozni vagy autózni is, de inkább a mozgást választják, vagy környezeti szempontból elkötelezettek, vagy egyéb motivációjuk győz a kényelem felett. Az iparosodott országokban egy új ellentrend van kialakulóban: megújult érdeklődés a kézzel készített termékek iránt, városi kertészkedés, kézzel történő javítás a kidobás helyett, a személyes találkozások megélése közösségi összejöveteleken, termékek és szolgáltatások megosztása, egyszerűbb életmód kialakítása amellelt, hogy alapvető szükségleteik teljesülnek és alapvető komforttal rendelkezünk. A kényelem iránti igény legyőzése különböző készletekből származik: kreatív kifejezőmód, felelősségérzet azok iránt, akik technológiai választásaink következményeit fogják szenvedni (ide értve a jövő generációkat is), az emberekkel és a természettel való kapcsolat újbóli felfedezése, bölcsesség azzal kapcsolatban, hogy azt választjuk, ami helyes.

Képzeld el, hogy milyen lenne, ha az iskolákban a kerékpárosok, kézművesek, egyszerű életet élők, és azok lennének példaképeink, akik idejüket és terményeiket önként és ingyenesen adják másoknak..., nem pedig olyan hírességek, akiknek a csillogó-villogó életmódjával van tele a média? Képzeld el, hogy milyen lenne, ha a tanulás és az oktatási rendszer középpontjában a munka méltósága, a saját kézzel végzett munka öröme állna, az, hogy valakit boldoggá teszünk, valamint az a zsigeri érzés, hogy a természet részei vagyunk? Ilyen helyzetben lehetséges lenne-e vajon, hogy az önzetlen, törődő énünk kerüljön felszínre, úgy, hogy közben figyelembe vesszük saját érdekeinket, érdeklődésünket is, és felelős egyénként élünk? Ezzel együtt vajon nem hoznánk-e létre olyan társadalmi rendszereket, amelyek felelősen kezelik és szabályozzák a technológiát, és rossz szemmel néznek azokra, akik növelik a különbségeket, az egyenlőtlenséget, és környezeti problémákat idéznek elő? Ahogy haladunk afelé, hogy jobban érezzük azt, hogy egy bolygónk van és egy rendszer részei vagyunk – ezt az érzést csak megerősítik a klímaváltozás és környezeti problémák egyre jobban látható jelei –, talán egyre többen hallják meg ezeket az üzeneteket. És akkor talán szembenézünk majd azzal a ténnyel is, hogy a határtalan, korlátozatlan kényelem rendkívül kényelmetlen jövőt jelent mindannyiunk számára.

Fordította: Vadovics Edina

Forrás: Kislábnyom hírlevél, 2017/3
(www.kislabnyom.hu)